

REČ PRILIKOM URUČENJA NAGRADE „MILICA STOJADINOVIĆ SRPKINJA“

Pre nekoliko dana, učestvujući sa dvadesetak kolega-pesnika na međunarodnoj književnoj večeri u jednoj beogradskoj knjižari, neprestano sam gledala kroz njen izlog u izlog susednog frizerskog salona. U izlogu knjižare stajale su knjige (i, među njima, naravno, nijedna pesnička) i plakati kroz koje sam mogla jasno da vidim kako se u susednom prostoru neprekidno smenjuju mušterije i, slušajući stihove, otpratila sam čitav proces modelovanja frizura (četiri mušterije za sat vremena!), dok je poezija, poput nevidljive peruti, vejala u intimnom prostoru, odvojena od druge javnosti, osim one pesničke: pesnici su, zapravo, jedni drugima čitali svoje pesme, a njihovi slušaoci, osim njih samih, bile su samo ćutljive korice knjiga poslaganih na police i stolove. Nekada su izloge frizerskih salona zaklanjale zavese ili reklamni plakati: danas je javnost friziranja, kao i mnogo čega drugog, nešto što se podrazumeva, proces kojim, hteli to ili ne, kao slučajni prolaznik prisustvujete; nekada se u izlozima knjižara mogla naći i pokoja pesnička knjiga, danas su pesničke knjige prognane ne samo iz izloga već i iz knjižara, a pesnici, dok slušaju jedni druge, mogu da, zahvaljujući javnosti postupka šišanja, mentalno učestvuju u potkresivanju tuđih dlaka. Ali, ne treba cepidlačiti: poezija je ionako naći jaje u dlaci, a ne dlaku u jajetu.

Zbog čega o tome danas, u ovom svečanom trenutku, pričam? Zbog toga što nagrada, čija sam ovogodišnja dobitnica i koja nosi ime Milice Stojadinović Srpkinja, za života najpre cenjene, a onda nepravedno zaboravljene i nerazumevanjem okoline slomljene pesnikinje, treba svima da nam služi i kao opomena: ne samo na to da smo danas svedoci progona pesničkih knjiga iz izloga, koji bi metaforički gledano, mogli biti i ono oko u koje se gleda, dok i samo gleda, već i na to da je u tradiciji srpskog skromnog pamćenja često zaboravljanje pesnika za njihovog života, da bi pažnju kakvu dolikuje „dočekali“ tek posthumno. Milica Stojadinović Srpkinja je, osim toga, nosila još jednu stigmju: bila je žena, u vreme kada su za žene bile rezervisane drugačije uloge, bavila se poezijom, bila je predana reči, poznavala je strane jezike, vešto vladala prepiskom, dakle, ušla je bila u tada „muški zabran“. Ona, u svom pismu Vuku Karadžiću, iz Vrdnika poslatog u Beč, 20. januara 1854, između ostalog piše: „Da se kogod u našoj okolini za mene zauzeo i na put izveo, nego sa svih strana vika, i samim im mojim roditeljima podgovaranje da mi se čitanje strogo zabrani!“ Nije bila stvorena za preslicu, već za ono tkanje koje se stvara od mastila. „Ručak od stihova“ kojem se danonoćno predavala, jogunasta, između svih nužnih „preslica“ onaj je po kojem je ipak danas pamtimo.

Kažemo – bilo nekad. Svima nam je dobro poznata legenda Dostojevskog o Velikom inkvizitoru, a slepilo društva je, bez obzira na to u kom vremenu živimo, najveća inkvizicija, i ona je stalnica koja nas, nažalost, prati. Tek, jedna pametna, obrazovana, nadarena i

svojim načinom života pomalo ekstravagantna žena, poput Milice Stojadinović-Srpkinje, da se i po drugi put pojavi među Srbima, sudbinski isto bi prošla kao i nekad, s jednom razlikom: sada ne bi bilo neuobičajeno što se bavi pisanjem, ali bi je neki „dobronamerni“ duhovi sigurno uputili na to da treba da pređe na roman, i da se mane pesničkog tkanja, ako misli da ne završi kao pre dva veka, što ona, svakako, ne bi učinila. U Srbiji čiju kulturnu scenu većinski kroje i prekravaju muškarci, opet bi se divili njenoj lepoti, nadarenosti i obrazovanju, ali da li bi joj neko pomogao? Ne verujem.

Jer, da li se nešto suštinski izmenilo u Srbiji? Ne, nije. Neke druge, drugačijoj poetici sklone Milice Stojadinović-Srpkinje i danas žive među nama: objavljuju pesničke knjige za koje dobijaju pohvale i poneku nagradu, poneko prizna i to da je najveća vitalna snaga ovdašnje književnosti upravo u njenoj poeziji, kao i to, da najbolju trenutno, pišu upravo ovdašnje pesnikinje, dok, za to vreme, njihovi Vukovi Karadžići, Ljubomiri Nenadovići, Jovani Subotići i mnogi drugi sede za svojim tronovima, za uredničkim stolovima izdavačkih kuća u koje ih ne propuštaju, osim ponekad, ali u vidu honorarno plaćenog lektora ili korektora, u odborima ministarstva, vaskolikim žirijima, jer to je i dalje, ovde rezervisan „muški zabran“. Hej, Milice! Gde si, da vidiš, da se suštinski malo toga promenilo, gde si, vredna kućanice, da zgotoviš stihove za ručak, na trpezi na kojoj se i danas priželjkuju druga jela?

Poštovani prijatelji, kolege i članovi žirija, ovo su dani kada ne samo treba da se setimo Milice Stojadinović-Srpkinje, čije ime nosi nagrada koja mi je dodeljena, već i svih naših pesnikinja, kako onih koje nisu više među nama, tako i svih onih koje stvaraju ovde, i sada. Da se prisetimo i toga da na vreme treba da počnemo da pamtimo, da ne bismo tako olako zaboravljali njihova imena, kao i poeziju uopšte. Iluzorno je nadati se da će jednom nastupiti doba kada će neki pesnik sedeti u knjižari i gledati u susedni izlog frizerskog salona u kojem će sedeti mušterija, koja će u rukama, umesto modnog časopisa, držati knjigu poezije, ali lepo je nadati se da negde na svetu postoje i takvi posetioci frizerskih salona i da se negde, barem poneki frizer, vraća kući sa pesničkom knjigom u džepu.

Moja prvobitna zamisao, upravo stoga, bila je da svoj govor, a u ime podsećanja i opominjanja, završim jednim obimnim spiskom za koji mi je već na početku postalo jasno da nije baš izvodljiv: spiskom imena svih srpskih pesnikinja. Bio bi predugačak, duži verovatno i od samog ovog teksta, a moguće da bih, nenamerno, izostavila neko ime, i tako bih i sama, pokušavajući da sve navedem, pokleknula pod onim sindromom o kojem sam upravo govorila, a koji se zove zaboravljanje. Umesto toga, za kraj, ovde je pesma američke pesnikinje, En Sekston, a vi, drage moje kolege, pročitajte večeras, pred spavanje, barem nekoliko stihova neke svoje omiljene pesnikinje. I da završim u optimističkom maniru: pazite, od poezije pesnikinja i nova kosa raste!

En Sekston

NJENA VRSTA

Izlazila sam, veštica opsednuta, crnim
vazduhom boravila, hrabrija kad je tmina;
sanjajući zlo, zastala bih da svrnem
iznad svakog svetla, u prostim domovima:
Samotno stvorenje, mahnito, s dvanaest prsta.
Žene u takvoj ženi donekle samo ima.
Bejah od njene vrste.

U šumama sam pronašla tople špilje,
za nebrojeno blago: police, ljuljke,
ormane, lonce, duboreze, svile;
spremala večeru za crve i patuljke:
cvilela, raskidan sastavljala prsten.
Takva je žena uvek neshvaćena bila.
Bejah od njene vrste.

Vozila sam se u tvojim taljigama, vozaču,
golim rukama mahala svakom selu koje mine,
učila poslednje sjajne staze, preživela, jača
gde još mi bedro grize tvoj plamen kada sine,
i gde kad se okrene točak rebro moje prsne.
Takva se žena ne stidi da umre.
Bejah od njene vrste.

U Novom Sadu, 12. 11. 2010.